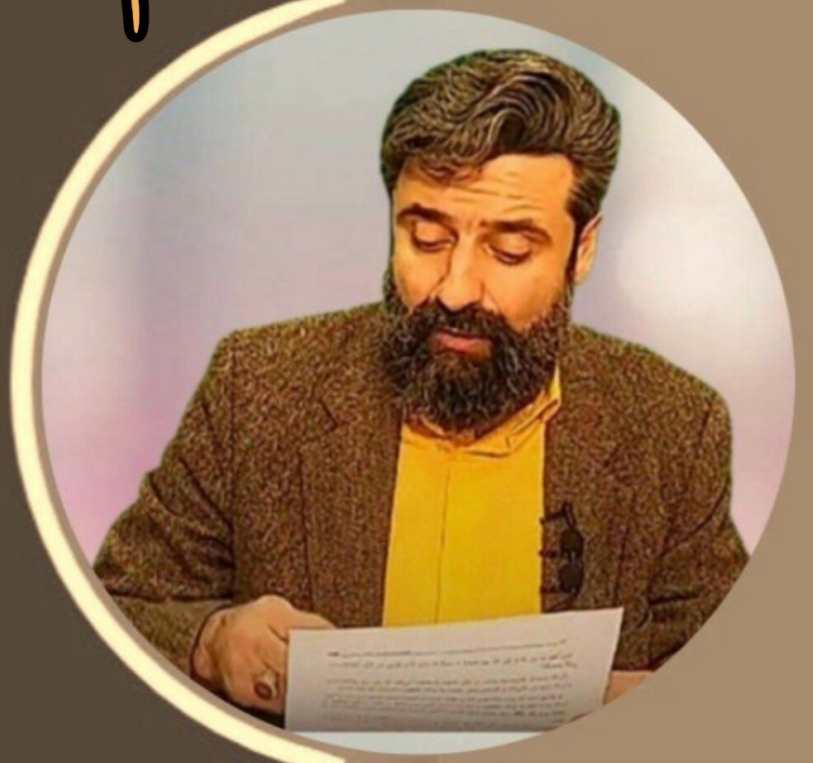

علم، مقدمه‌ی عبادت

دکتر باقرپور کاشانی

علم، مقدمه‌ی عبادت

در روایات ما گفتند اول دین و دیانت، اول عبادت، مقدمه‌ی این‌ها همه علم هست؛ معرفة الله هست!

در نهج البلاغه خطبه‌ی اول، امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:
«أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ»؛

اول دین، مقدمه‌ی دین چیست؟ معرفت به خداست!
در اصول کافی جلد اول صفحه‌ی ۱۴۰ حدیث ششم، تصحیح جناب آقای علی‌اکبر غفاری دارالکتب الاسلامیه آورده:
«أَوَّلُ الدِّيَانَةِ بِه مَعْرِفَتُهُ»؛

اول دیانت به خدا چیست؟! معرفت به اوست! دینداری به خدا معرفت به اوست.

یا در توحید مرحوم شیخ صدوق باب التوحید و نفی تشبیه حدیث دوم باب دوم، من خطبة للامام ابالحسن الرضا صلوات الله وسلامه عليه، یک خطبه‌ی طولانی هست، در ضمن این خطبه حضرت می‌فرمایند:
«لَا دِيَانَةَ إِلَّا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ».

دیانت نیست الا بعد از معرفت! معرفت به او!

یا در همین توحید صدوق باب دوم حدیث دوم باز در همین قسمتی از این خطبه آقا علی بن موسی الرضا علیه السلام می‌فرمایند:
«أَوَّلُ عِبَادَةِ اللَّهِ مَعْرِفَتُهُ»؛

مقدمه و اول عبادت خدا چیست؟ معرفت!

لِذَا ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾،
﴿لِيَعْبُدُونِ﴾

مقدمه‌اش چیست؟!!

علم، مقدمه‌ی عبادت

«لِيَعْرِفُونَ!» تا معرفت نباشد عبادت به معنای حقیقی صورت نمی‌گیرد! و این معرفت در سطحی هست که به عنوان اَعْلَى الْمَعَارِفِ مطرح شده، بالاترین و عالی‌ترین مرتبه‌ی عبادت!

چرا؟ زیرا اساساً هدف خلقت که در عبادت است، مقدمه‌اش باید چنین معرفتی باشد که به هدف خلقت انسان برسد و به علاوه هیچ معرفتی بالاتر از معرفت پروردگار نیست، زیرا هیچ موجودی به عظمت خداوند متعال نیست! هیچ موجودی به مانند خداوند به خود نیست! هیچ موجودی به مانند خداوند غنی و لاجدّ له نیست! در غررالحکم حدیث ۹۸۶۷

امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمودند: «مَعْرِفَةُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَعْلَى الْمَعَارِفِ». معرفت خداوند سبحان، عالی‌ترین معارف هست. در همین مجموعه‌ی غررالحکم، حدیث ۷۹۹۹ حضرت امیر علیه فرمودند: «مَنْ عَرَفَ اللَّهَ كَمَلَتْ مَعْرِفَتُهُ»؛ کسی که شناخت خدا را، کامل باشد معرفتش. چرا؟ چون همه‌ی معرفت‌ها ارزش و بقائش منوط به معرفت‌الله هست! علامه مجلسی در بحارالأنوار جلد سوم صفحه‌ی چهاردهم حدیث ۳۶ و نیز در همین جلد سوم صفحه‌ی ۲۶۹ حدیث چهارم، این حدیث را تکرار کردند که: «جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا رَأْسُ الْعِلْمِ؟ أَمَدُ مَرْدِيٍّ بِه سَوِيٍّ پيامبر سؤال کرد بالاترین علم چیست؟ «ما رَأْسُ الْعِلْمِ؟» حضرت فرمودند: «قَالَ: مَعْرِفَةُ اللَّهِ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ»؛ معرفت خدا آنگونه که سزاوار اوست.

علم، مقدمه‌ی عبادت

نبی اکرم در روایتی که در مجموعه نهج الفصاحة حدیث ۱۶۳۲ آوردند، فرمودند: «رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَعْرِفَةُ اللَّهِ». بالاترین بلکه بزرگترین رأس حکمت به تعبیری معرفت خداوند هست! در کتاب کفایة الاثر، فی النص علی الائمة الاثنی عشر، نویسنده از جناب خراز القمی الرازی (ابوالقاسم علی بن محمد)، در صفحه‌ی ۲۵۸ این حدیث رو نوشتن؛ فرمودند: «إِنَّ أَفْضَلَ الْفَرَائِضِ وَ أَوْجَبَهَا عَلَى الْإِنْسَانِ مَعْرِفَةُ الرَّبِّ وَ الْإِقْرَارُ لَهُ بِالْعُبُودِيَّةِ» فرمودند افضل فرائض و واجبات و «أَوْجَبَهَا» و واجب‌ترین این‌ها بر انسان، یعنی از این واجب‌تر نیست که باید به دنبالش بروی! از هر چیزی واجب‌تر!

فرمودند: «مَعْرِفَةُ الرَّبِّ!» معرفت خداست! «وَ الْإِقْرَارُ لَهُ» اقرار به او! «بِالْعُبُودِيَّةِ!»

باز در روایت دیگه‌ای از نبی اکرم در مجموعه‌ی نهج الفصاحة حدیث ۳۸۹ آورده که پیامبر فرمودند:

«أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الْعِلْمُ بِاللَّهِ، إِنَّ الْعِلْمَ يَنْفَعُكَ مَعَهُ قَلِيلُ الْعَمَلِ وَ كَثِيرُهُ، وَإِنَّ الْجَهْلَ لَا يَنْفَعُكَ مَعَهُ قَلِيلُ الْعَمَلِ وَ لَا كَثِيرُهُ»؛

فرمودند افضل اعمال چيست؟ علم بالله هست معرفه‌الله هست! «همانا کاری که با علم قرین است اندک و بسیارش سودمند است».

یعنی یک کسی که معرفت درست به خدا داشته باشد یک کار کوچکش سودمند است! بیشتر هم بشود بیشتر سودمند هست! و کاری که با نادانی و جهل قرین است، نه اندکش سودمند است نه بسیارش!

علم، مقدمه‌ی عبادت

لذا فرمودند کسی که معرفت داشته باشد، یک عالم دین به معنی حقیقی باشد، در مجموعه‌ای که مرحوم شهید ثانی به اسم منیة‌المرید مطرح کرده می‌گوید یک وقتی یک عالمی یک جا تکیه می‌دهد ثوابش از عبادت و نماز یک آدمی که عامی باشد بالاتر هست! همین استراحتش ثواب دارد! ارزش دارد! در قرآن آمده چه کسی علم را به جا می‌آورد؟

{إِنَّمَا} حصر هست!

فقط! {إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ}

فقط {يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ}

خضوع و خشوع و عبادت را چه کسی به معنای حقیقی به جا می‌آورد؟! علما! کسی که علم بداند! علم هم مطرح شده، سرآمد علوم، أعلى المعارف معرفة الله هست!